

Ο Τζέφρι Ευγενίδης αποδομεί τον θεσμό του γάμου

Η ζωή πιο περίπλοκη από τη λογοτεχνία

Επειτα από εννέα χρόνια σιωπής, ο ελληνο-αμερικανός συγγραφέας που είχε τιμηθεί με το βραβείο Πούλιτζερ, ταραίζει τα νερά ανατέμνοντας με φρέσκια ματιά την εξάρτηση των δυτικών κοινωνιών από το παραδοσιακό στεφάνι.

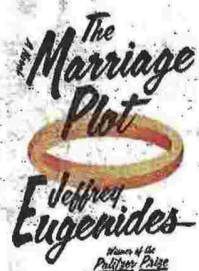
Γράφει ο Μιχάλης Λαμπρινίδης

«Μη φοβάστε, δεν είναι τόσο εύκολο τελικά να προβληθεί κανείς από λέπρη!». Κάτι τέτοια έγραφε ο Τζέφρι Ευγενίδης στους γονείς του και τους τρομοκρατούσε, όταν ήταν 21 χρόνων και είχε πάει εθελοντής στην Ινδία, στην κλινική της Μπέρρας Τερέζας για τους λεπρούς. Ήθελε να δοκιμάσει, λέει, «κατά πόσον μπορεί ένας σύγχρονος άνθρωπος να αφοσιωθεί στο να κάνει το καλό στους συνανθρώπους του». Αυτές τις επιστολές, και παρόμοιες εμπειρίες και σκέψεις, έχει δανείσει τώρα, στα 51 του, στον ελληνοαμερικανό Μίσελ Γκραμμάτικους, έναν από τους πρωταγωνιστές του καινούργιου του μυθιστορήματος «The marriage plot» («Τα δεσμά του γάμου») το οποίο εδώ και μερικές εβδομάδες προκαλεί μπαράζ θετικών κριτικών στις ΗΠΑ και στη Γερμανία. Θέμα του, ο τρόπος με τον οποίο πολιτεύεται σεξουαλικό ο σύγχρονος δυτικός άνθρωπος έτσι όπως ξεπροβάλλει στις αρχές του '80 μέσα από ένα ερωτικό τρίγωνο μεταξύ τριών απόφοιτων του Πανεπιστημίου Μπράουν, όπου σπούδασε και ο ίδιος!

Μετανάστης της τρίτης γενιάς, ο Τζέφρι Ευγενίδης, που εδώ και τέσσερα χρόνια διδάσκει δημιουργική γραφή στο Πανεπιστήμιο του Πρίνστον, μιλά «polylingo» ελληνικά, είναι αφομοιωμένος στις ΗΠΑ, κι ούτε που σκέφτεται να ζυγίσει την ελληνικότητά του. Παρ' όλα αυτά κατορθώνει να ανεβάζει τις μετοχές της ελληνικής ιδιαιτερότητας σε ένα πολύ ανταγωνιστικό διεθνές περιβάλλον, όπως αυτό των Γραμμάτων. Σπουδασμένος σε κολλεγιάριο πανεπιστήμιο και κοσμοπολίτης που έχει ζήσει μια πενταετία στο Βερολίνο, ο Ευγενίδης ήταν 33άρης το 1993 όταν εξέδωσε το αντισυμβατικό μυθιστόρημα «Αυτόχειρες παρθένοι» (Libro) που έσπασε τα αμερικανικά σύνορα το 1999 με την ομότιμη ταινία της Σοφίας Κόπολα. Και το 2002 τιμήθηκε με το κορυφαίο βραβείο Πούλιτζερ για το δεύτερο μυθιστόρημά του, το «Middlesex» (Libro), όπου

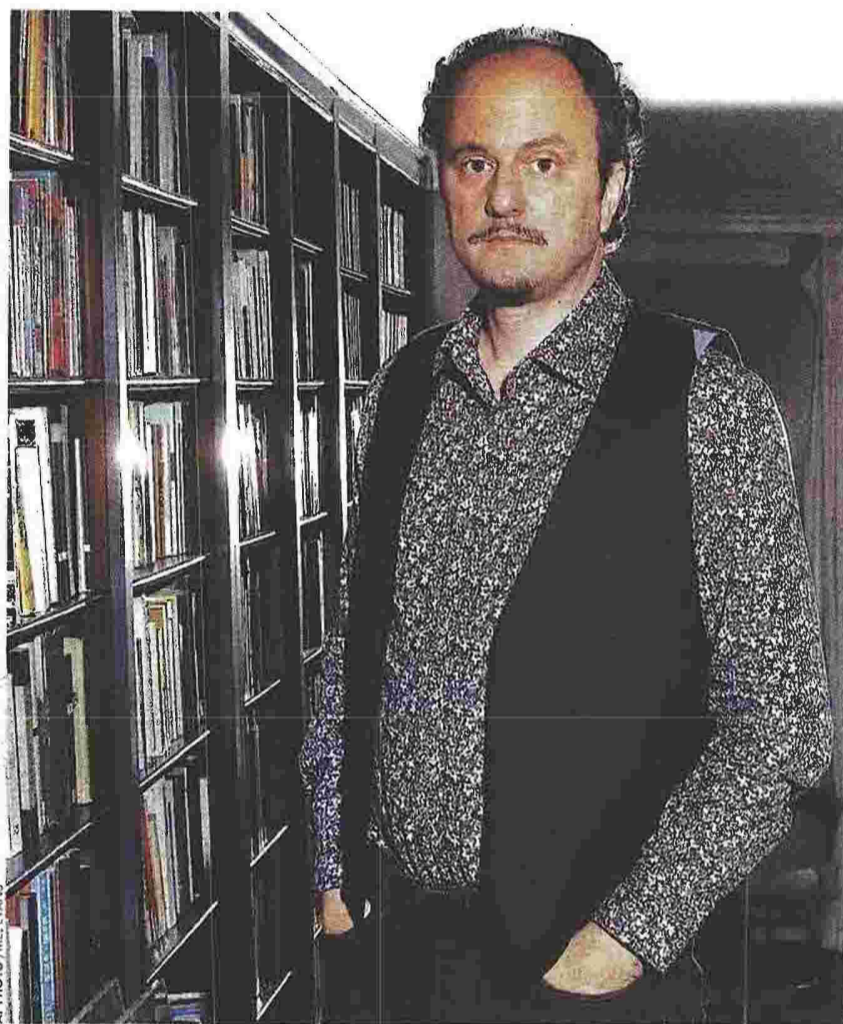
πρωταγωνιστεί η ερμαφρόδιτη Καλίοπε Στεφανίντες - κι από κοντά όλοι οι μετανάστες της οικογένειάς της που θυμίζουν σε πολλά τη δική του οικογένεια. Μια οικογένεια που έφτασε από τη μικρασιατική Προύσα στο Νηπρόιτ και κατέληξε να ζει γύρω από το κατάγωγο του (ενός) παππού, ο οποίος πουλούσε αλκοολούχα στους εργάτες της αυτοκινητοβιομηχανίας Κράισλερ την εποχή της ποτραπαγόρευσης! Οι καινούργιοι πρωταγωνιστές του είναι ο μελετηρός και αδελφός Μίσελ, που αγαπάει τον χριστιανικό μυστικισμό και τη συμφωνία του Μαντλίν Χάιντ ν' έξημνη και ωραία Μαντλίν που αγαπάει τον ρομαντικό ιδεαλισμό και τον συμφωνητή της Λέοναρντ Μπράνκοντ και ο μάνισκαταθλιπτικός και πολυμαθής φοιτητής της Βιολογίας Λέοναρντ, που αγαπάει το... λιθιο. Ο Ευγενίδης αφηγείται την ιστορία τους αναδεικνύοντας την οπτική του καθενός, όχι επειδή τον ενδιαφέρει το ποιος κατέληξε με ποιον, αλλά για να εξερευνήσει την ψυχολογία τους: την επιθυμία της Μαντλίν για ταίρι, την ψυχώσή του Λέοναρντ (που παραπέμπει στον αυτόχειρα συγγραφέα Ντέιβιντ Φόστερ Γουόλφς) και την πίστη την ανάμειξη με σκεπτικισμό, του Μίσελ - τρία μεγάλα ζητήματα που αλυσόδεσαν (ή «δεσμεύουν») τις σύγχρονες δυτικές κοινωνίες που είναι πιο συντηρητικές, θρησκόληπτες και παραδοσιακές απ' ό, τι νομίζουμε.

«Πιστεύω ότι σε τούτον τον τόπο

Jeffrey Eugenides
THE MARRIAGE PLOT

ΕΚΔ. MAC MILLAN USA, 2011
ΣΕΛ. 576, ΤΙΜΗ: 13 ΕΥΡΩ

ο κόσμος εξακολουθεί να παίρνει πολύ στα σοβαρά τον παλιομοδίτικο θεσμό του γάμου κι ως κατέκτησε την σεξουαλική ισότητα ή το αυτόματο διαζύγιο. Είναι χαρακτηριστικό ότι και οι γκέι διεκδικούν το δικαίωμα να παντρευτούν», δηλώνει ο Ευγενίδης. «Αλλά και η θρησκόληπτη των Αμερικανών - την οποία έχει τόσο περιφρονήσει το σύγχρονο μυθιστόρημα - είναι μια πραγματικότητα, ενώ από την άλλη άγονται και φέρονται από το σύνδρομο της καταστροφής όσο και από εξάρσεις οίστρου, κάτι που έχει επίσης ενδιαφέρον να εξερευνήσει κανείς».

Παντρεμένος με μια ιαπωνικής καταγωγής εικαστική καλλιτέχνη, που αχνοφαίνεται πίσω από έναν γυναικείο χαρακτήρα του «Middlesex», και πατέρας μιας προέφηβης κόρης, ο συγγραφέας δηλώνει ότι δεν τρέφει αυταπάτες για τον γάμο. Πρόκειμένου λοιπόν να φωτίσει τη δυσλειτουργία του γαμήλιου θεσμού και των ρομαντικών εμμονών που καταδυναστεύουν την κοινωνία, ο Ευγενίδης χρησιμοποιεί ένα ιδιόφυτο τέχνασμα. Αναδεικνύει το πνεύμα εκείνων των καιρών που ήταν σφραγισμένοι (ετεροχρονισμένα στις ΗΠΑ) από τις πολιτισμικές επαναστάσεις, τον Ρολάν Μπαρτ και τη σημειολογική στροφή της λογο-

τεχνικής θεωρίας, κάτι που σημαίνει πως κυριαρχούσε η ιδέα ότι κάθε υποκειμενική έκφραση δεν είναι παρά ένας κώδικας. Την ώρα λοιπόν που η ηρωίδα του μελετά για το μεταπτυχιακό της τα ρομαντικά μυθιστορήματα του 19ου αιώνα που καταλήγουν στο στεφάνι, και βρίσκεται μπλεγμένη σε ένα ερωτικό τρίγωνο, όλα της τα διαβάσματα την ωθούν να προβληματιστεί για την αποδόμηση της ίδιας της έννοιας του έρωτα.

Τα «Δεσμά του γάμου» (που θα κυκλοφορήσουν στις αρχές Μαρτίου στα ελληνικά από τον Πατάκη) με τις εύληπτες σεξουαλικές σκηνές τους, είναι το πιο ρεαλιστικό, το πιο αυτοβιογραφικό και το πιο στυλιστικά συμβατικό από τα μυθιστορήματά του Ευγενίδη. «Το συγγραφικό μου στοίχημα», σχολιάζει, «είναι να ξεφεύγω από τις καθημερινές λεπτομέρειες ή τις εμπειρίες της ζωής μου, και γράφοντας να συνειδητοποιώ πράγματα που δεν ήξερα ότι γνώριζα. Από εκεί και πέρα, δεν με ενδιαφέρει ο λογοτεχνικός πειραματισμός με την έννοια που κυριαρχεί σήμερα στις κατεστημένες δόθεν πρωτοποριακές αφηγήσεις. Το λογοτεχνικά καινούργιο προκύπτει, νομίζω, όταν μπορέσεις να πεις κάτι καινούργιο για την ανθρώπινη εμπειρία ή συνείδηση».

Ο βραβευμένος με Πούλιτζερ Τζέφρι Ευγενίδης φωτογραφισμένος πριν από λίγες ημέρες στο σπίτι του, στο Πρίνστον του Νιου Τζέρσι. Γεννήθηκε στο Νηπρόιτ, όμως η καταγωγή του είναι από την Προύσα της Μικράς Ασίας

Η ελληνικότητα και ο Πελεκάνος

Ο Τζέφρι Ευγενίδης δεν σπκώνει την ελληνική σημαία αλλά κάνει έμμεσα κάτι πιο σημαντικό: βάζει το ελληνικό στοιχείο βαθιά στο διεθνές παιχνίδι, συνδέοντάς το όχι με ιδέες αλλά με πραγματικότητες. Ο ίδιος γνωρίζει τον Καβάφη και τον Σεφέρη αλλά δεν έχει μελετήσει τους αρχαίους τραγικούς και αγνοεί την ελληνική κουλτούρα. Ωστόσο στο «Middlesex» κατάφερε να μιλήσει (υποδειγματικά) για τα Μικρασιατικά, παρότι δεν είχε ακούσει καμία σχετική μαρτυρία στο σπίτι του αλλά άντλησε τη σχετική ιστορία των παππούδων της/τού Καλίοπε/Καλ αποκλειστικά από τα διαβάσματά του! Ίσως γι' αυτό δεν ακούγεται ούτε διδακτικός, ούτε ελληνολάγνος, ούτε αφελής. Το ίδιο συμβαίνει άλλωστε και με τον σχεδόν συνομηλικό του Τζορτζ Πελεκάνο, star του αστυνομικού μυθιστορήματος. Με παππούδες ταβερνιάρηδες κι οι δυο τους και με σημεία αναφοράς το Νηπρόιτ και την Ουάσιγκτον αντίστοιχα, πόλεις δηλαδή που δεν έπαψαν να σπαράσσονται από τις διαμάχες λευκών - μαύρων, πλούτου - φτώχειας, εμφανίστηκαν στα Γράμματά σχεδόν ταυτόχρονα, στις αρχές του '90, αλλά καταξιώθηκαν στα μάτια της κριτικής και στην αγορά προς τα τέλη της δεκαετίας. Ο 53χρονος σήμερα Πελεκάνος είναι πιο πολιτικοποιημένος, ευαίσθητος στην αλληλεπίδραση των φυλετικών και ταξικών προβλημάτων. Ο Ευγενίδης, πάλι, είναι πιο διανοούμενος, με ευαισθησία στα υπαρξιακά ζητήματα. Και οι δύο όμως, όσο διαφορετικοί κι αν είναι μεταξύ τους, καταφέρνουν τόσο με τη νοσοτροπία τους όσο και με το έργο τους να διαλύουν τα κλισέ της ομογένειας, διαψεύδοντας ταυτόχρονα τις προκαταλήψεις της μητρόπολης.